

Asia: VN/7491/2024

Vanhojen metsien kriteerit Suomessa

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

MTK kiittää mahdollisuudesta esittää näkemyksensä asiassa. MTK toteaa asiasta seuraavaa:

Yleiset kommentit:

MTK on sitoutunut metsäluonnon monimuotoisuuden vahvistamiseen. MTK ja SLC ovat julkaisseet helmikuussa 2024 luonnon monimuotoisuuden tiekartan, jonka päämääränä on toimia niin, että maa- ja metsätalouteen kytköksissä oleva luonnon monimuotoisuuden köyhtyminen pysähtyy ja luonnon monimuotoisuus kääntyy elpymisuralle. MTK haluaa rakentaa yhdessä muiden toimijoiden kanssa vakaata, ennakoitavaa ja mahdollistavaa toimintaympäristöä, jossa luonnon monimuotoisuuden edistäminen on erottamaton osa kestäviä, vastuullisia ja kannattavia maaseutuelinkeinoja.

MTK:n kanta vanhojen metsien kriteereihin ja kriteerit täyttävien kohteiden suojeluun perustuu tiekartan linjauksiin. Vanhojen metsien arvo metsäluonnon monimuotoisuudelle on keskeinen. Vapaaehtoinen suojelualueiden perustaminen on yksi tiekartan osa, johon liittyy järjestön omia tavoitteita ja toimenpiteitä. Yleisinä lähtökohtina myös vanhojen metsien osalta MTK korostaa omaisuuden suojaa ja metsänomistajan tavoitteiden toteutumista, kannustavuutta ja hyväksyttävyyttä sekä suojelun kohdentamista luonnon kannalta vaikuttavasti ja yhteiskunnan resurssien kannalta kustannustehokkaasti.

MTK suhtautuu EU:n biodiversiteettistrategian mukaiseen vanhojen metsien suojeluun rajattuna erilliskysymyksenä. Vanhojen metsien suojelulla pyritään MTK:n käsityksen mukaan varmistamaan, että nimenomaan ominaisuuksiltaan tietynlaisten metsien suojelu lisääntyisi koko EU:n tasolla katsottuna. Vanhoja metsiä, joita ei ole vielä suojeltu, on pinta-alallisesti rajattu määrä.

MTK painottaa, että vanhojen metsien suojelulla ei ole tarpeellista eikä mahdollista ratkaista kaikkia metsiensuojeluun tai metsäluonnon monimuotoisuuteen liittyviä asioita saatikka koko suomalaisen luonnon monimuotoisuuden haasteita. Tämä johtuu siitä, että vanhojen metsien lisäksi suojelun lisäämiselle on tarvetta myös muunlaisissa metsissä, joiden osalta nyt ei olla tekemässä päätöksiä. Lisäksi on muistettava, että suojelualueiden perustamisen ohella metsäluonnon monimuotoisuuden vahvistamiseksi tarvitaan talousmetsien luonnonhoitoa ja ennallistamista. Näin ollen MTK pitää erittäin ongelmallisena sellaisia julkisessa keskustelussa esitettyjä väitteitä, joiden mukaan metsäluonnon tai jopa ylipäätään Suomen luonnon tulevaisuus ratkaistaisiin vanhojen metsien kriteereitä ja suojelua koskevilla päätöksillä. Tällaiset väitteet saattavat vahvistaa virheellistä käsitystä siitä, että vain suojelulla olisi metsäluonnon turvaamisessa merkitystä. Tällainen käsitys ei kannusta talousmetsien luonnonhoitoon. Lisäksi tällaiset väitteet voivat olla haitallisia metsiä heikommassa tilanteessa olevien muiden elinympäristöjen hyväksi tehtävien panostusten lisäämiselle.

MTK pitää tarpeellisena sitä, että EU:n biodiversiteettistrategian tarkoittamille vanhoille metsille laaditaan kansalliset kriteerit. MTK on kriteerien laatimisprosessin alusta lähtien vaatinut, että kriteereistä tehdään mahdollisimman yksiselitteiset ja tarkat. Selkeys on edellytys sille, että kriteerit täyttävät kohteet voidaan tunnistaa esimerkiksi metsäneuvonnan ja metsätalouden toimenpiteiden suunnittelun yhteydessä. Selkeiden kriteerien avulla voidaan välttää valtion toteuttamien maastoinventointien tarve yksityismailla. MTK pitää oletettavana, että Suomen kaltaisessa metsäisessä maassa maastoinventointien toteuttaminen yksityismailla olisi käytettävissä olevien valtion resurssien näkökulmasta käytännössä mahdotonta.

MTK vaatii, että epäselvien tilanteiden ratkaisemiseksi luodaan menettely, jossa viranomainen metsänomistajan pyynnöstä yksiselitteisesti määrittelee, onko kohde kriteerien mukainen vanha metsä vai ei. MTK edellyttää, että menettelystä ei aiheudu metsänomistajalle mitään kustannuksia. Menettely voitaisiin toteuttaa niin, että metsänomistajan pyynnöstä viranomainen tulisi suorittamaan maastokatselmuksen, jonka perusteella se antaisi lausunnon tai päätöksen siitä, onko kohde kriteerien mukainen vanha metsä vai ei. Jos kohde olisi vanha metsä, se kelpaisi suoraan METSO-ohjelmaan metsänomistajan niin halutessa. Jos kohde ei olisi vanha metsä, kohdetta voisi käyttää voimassa olevan lainsäädännön ja metsänomistajan tavoitteiden mukaisesti esimerkiksi metsätalouteen. Viranomaisena menettelyssä voisi toimia ELY-keskus, jolla on keskeinen rooli METSO-ohjelman mukaisissa menettelyissä suojelualueita perustettaessa ja jossa siten on jo ennestään asiaa liittyvää osaamista ja resursseja. MTK on valmis keskustelemaan tarkemmin siitä, miten edellä kuvattu menettely olisi tarkoituksenmukaisinta järjestää.

Hallitusohjelmassa todetaan yksityismetsien suojeluun liittyen seuraavaa: ”Yksityisten metsänomistajien omistamien arvokkaiden metsäkohteiden suojelua jatketaan vapaaehtoisuuteen eli METSO-ohjelmaan perustuen. Yksityisten metsänomistajien tietoisuutta erityisen suojeluvaron omaavien metsien suojelumahdollisuuksista lisätään.” Hallitusohjelmakirjauksen kanssa yhteensopivasti hallituksen edustajat ovat julkisuudessa ilmoittaneet, että yksityismailla myös vanhojen metsien suojelu perustuu vapaaehtoisuuteen.

MTK pitää hallituksen valitsemaa vapaaehtoisuuden lähtökohtaa ainoana oikeana toimintatapana: kriteerit täyttävien kohteiden suojelu yksityismailla tehdään vapaaehtoisuuteen perustuen ja METSO-ohjelman kautta toteuttaen. MTK on kuitenkin huolissaan siitä, voiko vapaaehtoisuus aidosti toteutua. Mikäli aito vapaaehtoisuus ei toteudu, metsäluonnon monimuotoisuuden edistämisen ja metsien suojelun yleinen hyväksyttävyyys voi heikentyä. MTK korostaa tarvetta toimia niin, että asenteiden jyrkentymistä ei tapahdu.

MTK:n huoli vapaaehtoisuuden aidosta toteutumisesta perustuu erityisesti puunostajien käyttäytymiseen. Puunostajat ovat julkisuudessa ilmoittaneet, kriteerit täyttävät kohteet eivät kelpaa puunhankintaan. Tämän linjauksen mukaisesti on eräillä alueilla toimittu jo nyt ennen kuin kriteereistä on tehty päätöstä. Kohteiden jääminen puukaupan ulkopuolelle tarkoittaa käytännössä sitä, että monissa tapauksissa todennäköisimmäksi ansaintamahdollisuudeksi jää kohteen suojeleminen suojelusta maksettavia korvauksia vastaan. Tämä johtuu siitä, että vaihtoehtoiset ansaintamahdollisuudet esimerkiksi luontoarvo- tai ekosysteemipalvelumarkkinoiden kautta ovat vasta kehittymässä. Metsänomistajan näkökulmasta kohteen suojelu voi tällaisessa tilanteessa tuntua vapaaehtoisuuden sijaan pakotetulta. Tämä on omiaan heikentämään hyväksyttävyyttä.

Mikäli metsänomistaja päätyy syystä tai toisesta tarjoamaan kriteerit täyttävää kohdetta vapaaehtoisesti suojeltavaksi METSO-ohjelman kautta, MTK:n näkemyksen mukaan kohde tulee automaattisesti hyväksyä. Suojeluprosessin on oltava nopea ja sujuva. Tämä tarkoittaa väistämättä myös sitä, että valtion budjettiin on varattava riittävät resurssit hakemusten käsittelyyn ja korvausten maksamiseen siinäkin tapauksessa, että yksityismailla kohteita tarjotaan lyhyen ajan sisään runsaasti eri puolilta Suomea.

METSO-ohjelman jatkoa valmistellaan tänä ja ensi vuonna. MTK pitää METSO:n jatkamista erittäin tärkeänä ja toteaa, että valmistelun aikana on saatava muodostettua yhteinen käsitys uusista pinta-alatavoitteista, suojeluun kelpuutettavien kohteiden priorisoinnista ja valintaperusteista sekä resurssitarpeista ja niihin vastaamisesta. MTK pitää tavoiteltavana, että METSO-ohjelmasta tehdään pysyvä ja koko Suomea koskeva. Lisäksi MTK esittää, että METSO:n kautta tehtävän vapaaehtoisen suojelun houkuttelevuutta entisestään lisätään korvauksia kehittämällä ja niiden euromääräistä tasoa nostamalla.

Vanhojen metsien kriteereitä ja suojelua koskeva julkinen keskustelu on painottunut valtionmihin. MTK muistuttaa kuitenkin selvyyden vuoksi, että EU:n biodiversiteettistrategian kirjaus vanhojen metsien tiukasta suojelusta koskee kaikkia metsiä omistajatahosta riippumatta. Näin ollen kansallisilla kriteereillä, joita tullaan käyttämään sekä valtionmailla että yksityismailla, on erittäin suuri merkitys myös yksityisten metsänomistajien kannalta suoraan ja epäsuoraan. Valtionmaiden ja yksityismaiden tilanne kietoutuu väistämättä yhteen, sillä valtionmaiden suojelulla voi olla vaikutuksia koko metsäsektorin toimintaympäristöön ja siten myös yksityisiin metsänomistajiin. Myös valtionmaiden osalta MTK pitää yhtä lailla tarpeellisena ja perusteltuna kohdentaa suojelua luonnon kannalta vaikuttavasti ja yhteiskunnan resurssien kannalta kustannustehokkaasti myös

alueelliset näkökulmat huomioiden. MTK huomauttaa myös, että valtionmaiden suojelu ei ole ilmaista: vaikka valtionmaiden suojelusta ei makseta korvauksia, metsätalouden harjoittamisesta luopumisella on taloudellisia vaikutuksia.

Vanhojen metsien kriteereiden osalta julkisessa keskustelussa on vaadittu tiedepohjaisuutta. MTK nostaa esiin laajemman näkökulman tietopohjaisesta valmistelusta ja päätöksenteosta. Tietopohjaisuuden kannalta MTK pitää erittäin merkittävänä puutteena sitä, että lausuttavana olevaan materiaaliin ei sisälly vaikutusten arviointia. Ei ole tiedossa, paljonko kriteerit täyttäviä kohteita yksityismailla olisi, montako yksityistä metsänomistajaa tai yhteismetsää asia koskisi ja minne kohteet maantieteellisesti sijoittuisivat. Näiden tietojen puuttuessa tiedossa ei ole myöskään se, paljonko kohteiden suojeluun tarvittaisiin taloudellisia resursseja valtion budjetista. MTK pitää selvänä, että kriteereillä ja niihin perustuvalla suojelulla on suoria ja epäsuoria ympäristöllisiä, sosiaalisia ja taloudellisia vaikutuksia. Vaikutukset voivat olla eri puolilla Suomea erilaisia, joten alueellisten vaikutusten arviointi on myös tarpeen. MTK peräänkuuluttaa vaikutusten arvioimista ennen lopullisen päätöksen tekemistä.

MTK on asettanut luonnon monimuotoisuuden tiekartassa tavoitteeksi, että markkinatalous on luonnon monimuotoisuuden ylläpitämiseen ja parantamiseen tarvittavan rahoituksen merkittävin rahoituslähde. Tämä edellyttää, että luontotoeilla, ekologisella kompensaatiolla ja ekosysteemipalveluilla on toimivat luontoarvomarkkinat. Myös metsäluonnon ja metsiensuojelun kannalta on selvää, että valtion budjettiin perustuva rahoitus ei tule riittämään. Näin ollen MTK pitää myös vanhojen metsien kriteereitä ja suojelua koskevissa päätöksissä perusteltuna lähtökohtana sitä, että valtio mitoitaa päätöksensä taloudellisesta näkökulmasta katsottuna niin, että se voi päätöksensä myös käytännössä viipymättä toimeenpanna.

Kriteereiden tarkoista numeroarvoista riippumatta lienee oletettavaa, että kriteerit täyttäviä kohteita löytyy enemmän pohjoisemmasta kuin eteläisemmästä Suomesta. Kun otetaan huomioon, että jo tällä hetkellä suojelualueet painottuvat pohjoisempaan Suomeen, lisäsuojelun kohdentuminen sinne ei välttämättä ole ekologiselta näkökannalta optimaalisin vaihtoehto. MTK huomauttaa kuitenkin, että kriteereitä ei pidä tehdä tarkoitushakuisesti niin, että niillä varmistettaisiin juuri tietyissä osissa Suomea olevien kohteiden tai tietyn pinta-alamäärän tuleminen suojeltavaksi. Kriteerien väljentäminen pinta-alan kasvattamiseksi tai suojelun ulottamiseksi kattavammin eteläisempään Suomeen on MTK:n näkökulmasta ongelmallista, jos samaan aikaan tiedetään, että resursseja toimeenpanoon ei ole. MTK painottaa, että kriteereistä ei saa aiheutua sellaisia tilanteita, joissa metsänomistajan mahdollisuudet käyttää metsiään tavoitteensa mukaisesti rajoittuvat ilman korvausta.

MTK kiinnittää huomiota siihen, että EU:n biodiversiteettistrategian mukaan tiukasti on suojeltava sekä luonnontilaiset metsät että vanhat metsät. Ne eivät ole sama asia, vaikka yksittäinen kohde voikin olla samaan aikaan molempia. Nyt lausuntokierroksella olevaan asiakirjaan sisältyy kriteerit vain vanhalle metsälle. Luonnontilaisen metsän osalta on esitetty vain yleinen määritelmä, mutta ei kriteereitä eikä numeroarvoja. MTK pitää tarpeellisena, että myös luonnontilaiselle metsälle

laaditaan viipymättä yksiselitteiset ja tarkat kansalliset kriteerit. Myös luonnontilaisten metsien suojelun on yksityismailla perustuttava vapaaehtoisuuteen ja se on toteutettava METSO:n kautta.

MTK muistuttaa siitä, että luonnontilaisen ja vanhan metsän kriteerit eivät liity vain EU:n biodiversiteettistrategian toimeenpanoon eli biodiversiteettipolitiikkaan. Samat kriteerit tulevat vaikuttamaan myös ainakin uusiutuvan energian direktiivin ja metsäkatoasetuksen kautta. Asialla voi mahdollisesti olla yhteys myös EU:n ennallistamisasetukseen. MTK pitää olennaisen tärkeänä, että kriteereistä päätettäessä tämä tiedostetaan ja otetaan huomioon. MTK katsoo, että eri yhteyksissä tulee selvyuden vuoksi käyttää samoja määritelmiä ja kriteereitä. Luonnontilaiselle ja vanhalle metsälle ei siis pidä olla EU-lainsäädännön toimeenpanemiseen liittyen useampaa erilaista määritelmää ja kriteeristöä.

Kriteerikohtaiset kommentit:

MTK katsoo, että kriteerit vastaavat rakenteeltaan komission ohjeistusta. Näin ollen rakenteen tasolla tarkasteltuna MTK:lla ei ole kriteereistä huomautettavaa. On kannatettavaa, että kaikkien pääkriteerien ja vähintään kahden täydentävän kriteerin tulee täytyä. MTK kannattaa sitä, että iän ja kuolleen puun osalta numeroarvot on esitetty kullekin metsäkasvillisuusvyöhykkeelle. Kuolleen puun osalta MTK pitää perusteltuna sitä, että määrän lisäksi myös laatu on merkityksellinen seikka. Lahopuu jatkuo on luonnon monimuotoisuuden kannalta olennaisen tärkeä arvokkaan metsän ominaisuus. Lisäksi MTK pitää hyväksyttävänä ratkaisuna täydentävien kriteerien tarkastelemista kyllä/ei-asteikolla.

MTK ei ehdota muutoksia yksittäisiin numeroarvoihin, vaan toteaa pitävänsä numeroarvoja yksityisten metsänomistajien kannalta tyydyttävänä. MTK pitää tiedepohjaisuutta perusteltuna ja kannatettavana lähestymistapana numeroarvojen hakemiseen. Suomen ympäristökeskuksen ja Luonnonvarakeskuksen hankkeessa tehty tarkastelu ei kuitenkaan antanut yhtä mallia vanhan metsän kansallisen kriteeristön tekemiseen. Lisäksi tiedepohjaisuuden kanssa samaan aikaan MTK tunnistaa ja tunnustaa sen tosiasian, että eri näkökulmien yhteensovittamistarpeen takia kyse on väistämättä poliittisesta päätöksestä. Tiedepohjaisuus ei ole tae hyvästä lopputuloksesta, sillä asioiden käytännön toteutuminen ja todelliset vaikutukset riippuvat toimeenpanokelpoisuudesta. Yhteensovittamisessa ekologinen näkökulma usein supistuu taloudellisten ja sosiaalisten näkökulmien kuten esimerkiksi käytettävissä olevien taloudellisten resurssien riittävyyden ja yhteiskunnallisen hyväksyttävyyden varmistamiseksi. Kun otetaan huomioon, että vanhojen metsien suojelu on rajattu erilliskysymys ja metsäluonnon monimuotoisuuden turvaaminen ratkaistaan isossa kuvassa muilla päätöksillä, MTK ei pidä ehdotettuja kriteereitä ja numeroarvoja luonnonkaan kannalta ongelmallisena.

Lausuttavana olevan asiakirjan mukaan aktiivisessa metsätalousoikäytössä olevat metsät eivät kuulu vanhan metsän määritelmän piiriin. MTK pitää tätä rajausta erittäin tarpeellisena ja kannatettavana,

jotta talousmetsien luonnonhoidon tasoa saadaan nostettua ja luontoarvojen huomiointia osana metsänkäsittelyä edistettyä.

MTK kannattaa minimipinta-alan määrittelemistä ja pitää ehdotettuja numeroarvoja yksityisten metsänomistajien kannalta tyydyttävänä. Lausuttavana olevassa asiakirjassa minimipinta-alaa ei ole kuitenkaan todettu täysin yksiselitteisesti, sillä numeroarvoihin viitataan esimerkkinä. MTK pitää tarpeellisena, että maininta esimerkistä poistetaan ja että minimipinta-alalle asetetaan yksityismaiden osalta yksiselitteiset ja tarkat numeroarvot. Selvyyden vuoksi MTK huomauttaa kuitenkin, että myös minimipinta-alaa pienempiä kohteita on hyväksyttävä vapaaehtoiseen suojeluun METSO-ohjelman kautta. Vastaavasti vapaaehtoiseen suojeluun on hyväksyttävä myös laajempia alueita, jos metsänomistaja itse haluaa rajata suojeltavan kohteen kriteerit täyttävää aluetta laajemmaksi.

Asikainen Anna-Rosa
Maa- ja metsätaloustuottajain keskusliitto MTK r.y.